

TEMA N°25(específic): La coeducació i igualtat de sexes en el context escolar i en l'activitat d'Educació física. Estereotips i actituds sexistes en l'Educació Física. Intervenció educativa

1. Resum

- Societat i educació
- Tradició i herència cultural
- Procés de socialització i estereotips enfront l'Educació Física
- La coeducació
- La coeducació en educació física

1. Societat i educació

S'entengui l'educació com un possibilitador de la igualtat d'oportunitats o com un element que possibilita els canvis en els models de societat, el que és cert, és que els sistemes educatius, sempre, tenen una estreta relació amb la resta d'esferes de la societat.

S'ha de diferenciar entre diferències de sexe i de gènere. Mentre la primera fa referència a lo biològic, la segona determina els valors, aptituds, actituds i comportaments que una cultura atorga a cada sexe.

Si bé s'han eliminat moltes pautes de diferenciació entre nens i nenes (excepte vestidors, lavabos i pràctica d'esports), és cert que en lo explícit i inconscient encara existeix un tracte diferencial. Així els nens reben més atenció i se'ls parla en termes de valors, mentre a les nenes se les parla en termes d'aparença. Els docents canvien segons les expectatives que tenen respecte als continguts en relació a nens i nenes i aquests també mostren una actitud segons el que creguin que s'espera d'ells. També hi ha una transmissió del valor cultural de lo masculí com a protagonisme, com a imposició personal; qualsevol actitud de donar-se a l'altre és entesa com una debilitat o submissió. L'educació emocional o moral només són tractades a l'escola des d'assignatures complementàries.

L'escola mixta no ha abolit el sexisme com tampoc ho ha fet la societat que també és mixta. S'ha avançar d'una igualtat legal a una real.

2. Tradició i herència cultural

A la funció biològica de ser mare que posseeix la dona, s'ha afegit l'aspecte cultural el qual fa que la dona vehiculi tota la seva vida en aquesta funció i a través de la mateixa. Aquest lligam biològic-cultural impedeix que s'estableixin lliurement quines són les funcions de la dona com a ésser individual i quines com a mare.

A la cultura està arrelada la idea genètica de l'amor maternal com a instint i creiem que a un fenomen biològic li correspon una actitud determinada, sense tenir en compte el temps i l'espai que ens envolten. Aquesta idea ha impedit a la dona accedir a l'educació formal, ha condicionat l'ús del seu cos i ha condicionat també la seva educació física.

Històricament la dona ha estat exclosa de l'educació i, més encara, de l'Educació Física. Al llarg dels temps ha anat esgarrapant quotes de presència en la cultura i l'esport, però sempre en relació al context socio-històric i cultural que l'envoltés. En els

primers accessos sempre es vetllava per la seva funció maternal o se l'excloïa dels coneixements instrumentals i només s'incidia en lo estètic, artístic i expressiu.

3. Procés de socialització i estereotips enfront l'Educació Física

Totes les societats tenen conductes diferenciades segons el sexe, però el que per una és un signe d'identitat masculina, per a l'altre pot no ser-ho. A més, la cultura no és estàtica i permanent, dóna i rep influències i està en constant reelaboració. Carole Oglesby diu: "El procés de socialització és el mitjà pel qual la societat comunica a un individu allò que espera d'ell".

Allò que la societat espera pot generar un estereotips que determinen per a cada sexe uns valors, uns comportaments, unes activitats, etc. Aquests rols són imposats des de la primera infància a homes i dones. La dona ha anat guanyant terreny en l'adquisició de rols masculins, però el que encara no s'entén és que un home adopti característiques del rol femení.

Més enllà de l'estereotip està la jerarquització de valors. Els estereotips no estan situats en el mateix pla, com si d'una complementació es tractés, sinó que un supedita a l'altre, en la nostra societat el rol masculí és el dominant.

A l'escola veiem exemples d'aquesta situació de domini en la utilització de l'espai per sexes (pati) i en la sol·licitud d'agressivitat, força i competitivitat en moltes activitats (amb les que bàsicament s'identifiquen els nois). És important qüestionar-se si aquests tipus d'activitats, que tanta prioritat tenen en els programes escolars, s'haurien de replantejar.

4. La coeducació

Passar d'un sistema educatiu en que nens i nenes estudiaven separats a un mixta no ha garantit la coeducació. La nova situació no ha fet aparèixer un nou model, no ha contribuït a aprofitar el millor de cada sexe i aprofitar-ho per generar una veritable nova situació. El que ha passat ha estat que les noies s'han assimilat a un model masculí vigent, en que s'accepta la situació existent.

Coeducar suposa:

- Desenvolupar les capacitats i afavorir les activitats acceptades com positives amb independència del sexe a qui s'ha assignat tradicionalment.
- Superar els prejudicis sobre les capacitats i reconèixer-les amb independència del sexe.
- Assenyalar una sèrie d'objectius de canvi dirigits a aconseguir un sistema educatiu més just i solidari

5. La coeducació en educació física

En Educació Física s'ha de pretendre millorar la qualitat de vida de les persones aportant una millora psíquica i física, sempre vetllada per uns valors de respecte, solidaritat, equilibri i justícia. Aquest model disposa de molts instruments per ser dut a terme (jocs, expressió, activitats a la natura, etc) però tots aquests elements positius han d'ajustar-se a les necessitats dels nois i noies i no al contrari.

No hem de considerar el model masculí com a universal, tot al contrari, hem de revaloritzar el model femení.

S'han d'adaptar les regles dels jocs i esports de manera que permetin una participació més equitativa entre nois i noies, tot utilitzant materials alternatius (menys carregats de connotacions sexistes pilota-noi / cèrcol-noia) que permetin desenvolupar les habilitats d'uns i altres partint d'un nivell més parell.

5.1. Àmbits d'intervenció educativa

5.1.1. El currículum oficial

Amb l'anàlisi al currículum es pot comprovar si hi ha implícita una discriminació de sexes que parteixi del propi marc prescriptiu.

Si entenem el cos com una globalitat, recolzarem el tractament de tots els aspectes de la conducta: perceptius, motrius, expressius, comunicatius, afectius i cognoscitius. És a dir reconeixerem en l'Educació Física una base multifuncional.

Els objectius es poden sintetitzar en:

- Acceptació i seguretat en el propi cos.
- Disponibilitat motriu (utilització de capacitats i resolució de problemes).
- Autoconeixement, cooperació i acceptació de normes
- Creació i afiançament d'hàbits en relació a la salut i la qualitat de vida.

Aquests objectius es treballen a través dels següents blocs de continguts:

- El cos, imatge i percepció
- El cos, habilitats i destreses
- El cos, expressió i comunicació
- Els jocs

Aquest currículum necessita d'un gran treball d'equip, ja que seran els mestres els qui escullin, seqüenciïn i elaborin les U.P. Han de tenir present que es valora més la diversitat i polivalència que l'especialització i lo qualitatiu a lo quantitatiu. A més hi ha una clara referència a la necessitat de la participació igualitària per ambdós sexes.

5.1.2. El currículum ocult

És allò que es transmet inconscientment, està més relacionat amb les relacions interpersonals professor/a alumne/a.

Hi ha molts prejudicis que no se senten sobre cap base científica com poden ser: creure que en activitat física els nois són superiors, que les nenes són menys traça, que els nens saben treballar en grup i les nenes no, que les activitats que agraden als nois no agraden a les noies, que els esports bons pel nois són perillosos per a les noies, que les nenes s'automarginen.

Científicament només s'ha comprovat que la força té un desenvolupament superior en els nois a partir de la pubertat, per l'aparició de testosterona.

5.1.3. Elements bàsics del currículum ocult

- Per part del professor.
1. **El llenguatge:** com a condicionant i limitador de la forma de pensar, de la imaginació i el desenvolupament sociocultural. La llengua no només serveix per comunicar i transmetre idees, sinó serveix per classificar i interpretar la realitat, de manera que es reflexa la societat a través del llenguatge que utilitza. Hem de parar especial atenció a la utilització del masculí generalitzada, a la utilització de

segons quines frases fetes i a fer referència de lo femení com a reforç de lo negatiu o ridícul.

2. **Les expectatives que manté:** sovint el nen ha de mostrar-se masculí i actiu i llavors entra en conflicte amb la demanda d'actituds educades i atentes que se'l sol·liciten. Al contrari dels nens, les nenes reforcen el seu rol de forma estereotipada.
3. **Els continguts que prioritza:** hi ha una tendència a valorar més aquells continguts que s'associen amb característiques masculines (força, potència, competitivitat, ...) i se'ls dóna molt poca atenció als associats al món femení (flexibilitat, agilitat, ritme, expressió).
4. **Mètode i organització de les classes:** la organització seria neutre si es plantegés des de la igualtat de sexes, però ni tant sols és així entre els propis alumnes. Hem de tenir cura de la utilització de l'espai, ja que aquest se sol utilitzar de forma jerarquitzadora o hostil. També pararem atenció al material, de manera que no l'utilitzem sota estereotips sexistes, sinó en funció del desenvolupament de les capacitats i conductes motores. Finalment, hem de procurar que les agrupacions que es donin en la classe no reforcin les idees que d'antuvi presenten els alumnes i que fan que tinguin tendències d'agrupació molt diferenciades des d'edats molt joves.
5. **Tipus d'avaluació:** no caure en un tipus d'avaluació quantitativa ja que és més fàcil que aquesta sigui discriminatòria.
  - Per part dels alumnes
1. **Actituds i comportaments entre nois i noies:** com un component de socialització primària apareixen estereotips sexistes en el se de la pròpia família, aquests estereotips serveixen per provocar certes actituds en relació a l'Educació Física. Així el nens fàcilment agafem un model esportiu i mostren actituds físiques i verbals de competitivitat, mentre les noies consideren que l'esforç és un factor inherent a l'exercici físic.

5.2. Alternatives i estratègies pedagògiques

Utilitzar alternatives pedagògiques no és senzill ja que implica una reflexió teòrica i pràctica sobre les classes d'Educació Física.

Hem de tenir en compte el fet de no promoure models estereotipats, no ridiculitzar per raons de sexe, reforçar positivament, crear hàbits de distribució equitativa de l'espai, no vincular el material amb el sexe, dissenyar una programació equilibrada en continguts i tipus d'activitat, no assumir el model masculí com a universal, garantir la participació igualitària a través d'una bona dinàmica de classe, etc.